

Θεοτόκος, «ή Λαβίς»

Εισαγωγικά

Μέσα στην επιδημία του κορωνοϊού ακούστηκαν κάποιες φωνές περί αλλαγής του τρόπου της Μετάληψης των Αχράντων Μυστηρίων, δηλαδή του τρόπου λήψης του Σώματος και του Αίματος Χριστού. Στην παρούσα εργασία, λοιπόν, ερευνούμε τη σημασία της Αγίας Λαβίδας για την Εκκλησία, στο πλαίσιο έκφρασης της θεολογίας της.

1. «ή λαβίς ή μυστική»

«Θεοτόκε ή έλπίς, πάντων τῶν Χριστιανῶν, σκέπε φρούρει φύλαττε, τοὺς ἐλπίζοντας εἰς σέ», ψάλλει η Εκκλησία στις Καταβασίες της εορτής της Υπαπαντής¹.

Ο Μητροπολίτης Ναυπάκτου, Ιερόθεος, γράφει σχετικά με τη μεγάλη Δεσποτική εορτή: «Όταν ο δίκαιος Συμεών συνάντησε την Παναγία που κρατούσε τον Χριστό, έλαβε το θείο βρέφος στην αγκαλιά του. “καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτόν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ καὶ εὐλόγησε τὸν Θεόν” (Λουκ. β, 28) [...] η σκηνή είναι συγκλονιστική. Και, βέβαια, δεν μπορούσε να γίνη αυτό, αν οι βραχίονές του δεν ενισχύονταν από το Άγιον Πνεύμα».

Τούτη η «σκηνή», συνεχίζει ο επίσκοπος, «μας υπενθυμίζει το όραμα του Προφήτου Ησαΐου. Αφού ο Προφήτης είδε τὸν “καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου” (Ησ. στ´ 1) και τα Σεραφεῖμ να ευρίσκονται γύρω από Αυτόν, και ομολόγησε την ακαθαρσία των χειλέων του». Τότε «συνέβη το εξής καταπληκτικό: “καὶ ἀπεστάλη πρὸς με ἓν τῶν Σεραφίμ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἤψατο τοῦ στόματός

¹ Αργή Καταβασία, Θ´ Ωδή, ήχος γ´.

μου καὶ εἶπεν· ἴδου ἤψατο τοῦτο τῶν χειλέων σου καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου καὶ τὰς ἀμαρτίας σου περικαθαριεῖ” (Ησ. στ’ 6-7)».

«Ἡ ὄραση αὐτὴ αναφέρεται στὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ, ἄλλωστε, ὁ Προφήτης Ησαΐας ἐκλήθη νὰ κηρύξη στὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ τὴν ἔλευση τῆς παρακλήσεως, δηλαδὴ τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ, γι’ αὐτὸ καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλοφωνότατος τῶν Προφητῶν καὶ πέμπτος Εὐαγγελιστῆς. Με μεγάλη καθαρότητα καὶ ἀκρίβεια περιέγραψε σκηνές τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως», τονίζει ὁ μητροπολίτης.

«Τὸ ὅτι ἡ ὄραση αὐτὴ συνδέεται μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐρμηνευτικὴ παράδοση», συνεχίζει ὁ ἐπίσκοπος Ἱερόθεος καὶ υπογραμμίζει, «Σε ἓνα τροπᾶριο τῶν μεγαλυνοῦν τῆς εορτῆς λέγεται: “Ἡ λαβὶς ἢ μυστικὴ, ἢ τὸν ἄνθρακα Χριστόν, συλλαβοῦσα ἐν γαστρὶ, σὺ ὑπάρχεις Μαριάμ” (Ὡδὴ θ’). Ὅλες οἱ ἀποκαλύψεις στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι ἀποκαλύψεις τοῦ ἀσάρκου Λόγου, στὶς περισσότερες ἀπὸ τίς ὁποῖες φανέρωνε τὴν ἐνανθρώπηση Του, τὴν ἔλευσίν του ἐν σαρκί. Ἐτσι, λοιπόν, ἐδῶ λέγεται ὅτι ὁ ἄνθρακας εἶναι ὁ Χριστός. Ἡ μυστικὴ λαβίδα πού κρατεῖ τὸν ἄνθρακα εἶναι ἡ Παναγία, πού τὸν συνέλαβε στὴν κοιλία τῆς. Καὶ ἡ Παναγία δίνει τὸν ἄνθρακα αὐτὸν στὸν δίκαιο Συμεών. Οὐράνιο θυσιαστήριον εἶναι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, ὁ οὐρανός. Γι’ αὐτὸ ψάλλομε: “Κατελθόντ’ ἐξ οὐρανοῦ, τὸν Δεσπότην τοῦ παντός, ὑπεδέξατο αὐτὸν, Συμεών ὁ Ἱερεύς”».

«Ὅπως ὁ Προφήτης Ησαΐας», λοιπόν, τονίζει ὁ μητροπολίτης Ἱερόθεος, «δέχθηκε τὸν ἄνθρακα καὶ δὲν κατακάηκε, ἀλλὰ καθαρίστηκε καὶ ἐγένετο Προφήτης, ἔτσι καὶ ὁ δίκαιος Συμεών δέχθηκε τὸν ἄνθρακα Χριστό ἀπὸ τὴν Παναγία καὶ δὲν κατακάηκε, ἀλλὰ καθαρίστηκε κατὰ τὸν λόγο: “ἴδου ἤψατο τοῦτο τῶν χειλέων σου καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου καὶ τὰς ἀμαρτίας σου περικαθαριεῖ”».

«Ἡ τελευταία [...] φράση», συνεχίζει ὁ ἐπίσκοπος, «εἶναι δείγμα ὅτι τὸ ὄραμα τοῦ Προφήτου Ησαΐου ἀναφερόταν στὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ». Τοῦτο «φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία καθόρισε ὥστε ἡ φράση αὐτὴ νὰ λέγεται ἀπὸ τὸν λειτουργοῦντα ἱερέα, μετὰ τὴν θεία Κοινωνία τοῦ Σώματος καὶ

του Αίματος του Χριστού. Συνδεδεμένη αυτή η προφητική εικόνα με τον δίκαιο Συμεών, αναφορικά με την θεία Κοινωνία, δείχνει ότι για να μη κατακαύση τον άνθρωπο η θεία Κοινωνία του Σώματος και του Αίματος του Χριστού πρέπει να έχη Πνεύμα Άγιον, όπως ακριβώς ο δίκαιος Συμεών».

«Έτσι, λοιπόν, ο φλεγόμενος άνθρακας», τονίζει ο μητροπολίτης Ιερόθεος, «είναι ο ενανθρωπήσας Χριστός, θυσιαστήριο η κοιλία της Παναγίας, τα Σεραφείμ είναι η ίδια η Θεοτόκος, λαβίς μυστική τα χέρια της Παναγίας, που δίνουν τον άνθρακα στον δίκαιο Συμεών»².

Με αφορμή, λοιπόν, αυτούς τους λόγους, ενθυμούμαστε τους στίχους από την ακολουθία της Θείας Μεταλήψεως που λένουν: «Θεουργόν Αἷμα φρίξον, ἄνθρωπε βλέπων· ἄνθραξ γὰρ ἔστι τοὺς ἀναξίους φλέγων»³. Καθώς και τους λόγους της ευχής του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου από την ίδια ακολουθία, όταν παρουσιάζει το Σώμα και το Αίμα του Κυρίου όπως τον άνθρακα: «Ἄλλὰ γενέσθω μοι ὁ ἄνθραξ τοῦ παναγίου σου Σώματος καὶ τοῦ τιμίου σου Αἵματος εἰς ἁγιασμόν καὶ φωτισμόν καὶ ῥῶσιν τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος»⁴.

² Ιερόθεος, Μητροπολίτης Ναύπακτου, «Η Υπαπαντή του Χριστού», 2/2/2010, (Οι υπογραμμίσεις δικές μας), <https://www.zoiforos.gr/index.php/pneumatiki-zoi/megales-eortes/despotikes/ypapanti/item/2790-%CE%B7-%CF%85%CF%80%CE%B1%CF%80%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AE-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%87%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%8D-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CE%B7%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BD%CE%B1%CF%85%CF%80%CE%AC%CE%BA%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA-%CE%B9%CE%B5%CF%81%CE%BF%CE%B8%CE%AD%CE%BF%CF%85>, ανάκτηση 12/6/2020.

³ http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/prayers/service_communion_translation.htm, ανάκτηση 3/6/2020.

⁴ http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/prayers/service_communion_translation.htm, ανάκτηση 3/6/2020.

2. Παναγία, η «λαβίς», σε έργα Πατέρων & Εκκλησιαστικών Συγγραφέων.

Από τη στιγμή που η Εκκλησία καθιέρωσε με ειδικές εκφράσεις το βίωμά της για την ενότητα των δύο φύσεων του Χριστού στην υπόσταση του Θεού Λόγου, κατά την 4^η Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνας, καθώς και για την Αειπαρθενία της Θεοτόκου, στην 5^η Οικουμενική Σύνοδο, η Παναγία, όπως διαπιστώνουμε από την έρευνά μας, αποκαλείται και «λαβίς».

Στο, υπό το όνομα του Μεθοδίου Ολύμπου, έργο «Εἰς τόν Συμεῶνα καί εἰς τήν Ἄννην, τῆ ἡμέρα τῆς Ὑπαντήσεως· καί εἰς τήν ἁγίαν Θεοτόκον» (5^{ος}-6^{ος} αιώνας)⁵, γράφει ο συγγραφέας: «Χορεύοντος δὲ οὕτω τοῦ πρεσβύτου, καί γενομένου τῆ θεία εὐφρασία, τὰ κεχρηματισμένα τυπικῶς τῷ προφήτῃ Ἡσαΐα, περιφανῶς ἡ ἱερὰ Θεομήτωρ ἐξετέλει. Καὶ δὴ λαβομένη τὸν ἐκ τοῦ ἀχράντου καὶ παναμώμου αὐτῆς θυσιαστηρίου σαρκωθέντα, ζωοποιὸν καὶ ἀνέκφραστον ἄνθρακα ὡς λαβίδι τῆ συζεύξει τῶν ἁγίων αὐτῆς χειρῶν, τῷ δικαίῳ προέτεινε, τοιαῦτα, ἐμοὶ δοκεῖ, λέγουσά τε ἅμα καὶ παρακελεύουσα· Ἀπόλαβε, πρεσβύτα τίμιε, καὶ ἱερέων ἄριστε, ἀπόλαβε τὸν Κύριον»⁶. Στον ἴδιο λόγο η Αειπάρθενος αποκαλείται «ἡ λαβίς τοῦ καθαρτικοῦ ἄνθρακος»⁷.

Στο επεξηγηματικό έργο του αγίου Σωφρονίου Ιεροσολύμων (6-7^{ος} αιώνας) με τίτλο «λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν καὶ λεπτομερῆ ἀφήγησιν πάντων τῶν ἐν τῇ θείᾳ ἱεουργίᾳ τελουμένων», διαβάζουμε: «Ἡ λαβίς κατὰ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν λέγοντα· “Ἀπεστάλη πρὸς με ἓν τῶν Σεραφίμ” σημαίνει δὲ καὶ τὴν Παρθένον, βαστάζουσαν καὶ αὐτὸν τὸν οὐράνιον ἄρτον»⁸.

⁵ Στυλιανός Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, τμ. Β', Αθήναι 1990, σ. 71· πρβλ. Χριστοφόρος Κοντάκης, *Εἰς τὴν Θεοτόκον Συναγωγὴ Πατερικῶν Ὡδῶν, Προσηγοριῶν καὶ Επιθέτων*, σ. 73.

⁶ PG 18, 364AB. Βλ. Δημήτριος Παπανοφύτου, *Ἡ χρῆση τῶν Πατέρων στα ἔργα τοῦ Αγίου Νεοφύτου τοῦ Εγκλείστου*, Διπλωματικὴ Μεταπτυχιακὴ Εργασία, Τμῆμα Ποιμαντικῆς ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 63, <http://ikee.lib.auth.gr/record/127560/files/GRI-2011-7435.pdf>, ἀνάκτηση 10/6/2020.

⁷ PG 18, 372C· πρβλ. Χριστοφόρος Κοντάκης, *Εἰς τὴν Θεοτόκον Συναγωγὴ Πατερικῶν Ὡδῶν, Προσηγοριῶν καὶ Επιθέτων*, σ. 77.

⁸ PG 87 (3), 3985B.

Την ίδια προσηγορία αποδίδει και ο άγιος Ανδρέας Κρήτης (7-8^{ος} αιώνας)⁹ στο έργο του «Εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου». Αλλά και στο έργο του «Εἰς τὴν ἁγίαν γέννησιν τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἄειπαρθένου Μαρίας», αποκαλώντας την Παναγία «Λαβίς»¹⁰.

Ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός (7-8^{ος} αιώνας) στο έργο του «Κανὼν εἰς τὸν ἅγιον Βλάσιον» επικαλεῖται την Θεοτόκο λέγοντας: «Νοεράν σε λαβίδα, τὸν ἀληθινὸν ἄνθρακα φέρουσα Χριστόν, ἐν ἀγκάλαις ἔγνωμεν, Δέσποινα»¹¹.

Ο Γεώργιος Νικομηδεῖας (9^{ος} αιώνας), στο έργο του «Λόγος εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου», αποκαλεῖ την Παναγία «ἡ προφητικὴ λαβίς [...] ἢ τὸν ἄνθρακα φέρουσα, καὶ τὰ χεῖλη καθαίρουσα· ἡ σεραφικῶς φυλαττομένη, καὶ διὰ Πνεύματος ἁγίου κηρυττομένη»¹².

Ο αυτοκράτορας Λέων ο Στ΄ ο Σοφός (9-10^{ος} αιώνας), στο έργο του «Ὅτε νεφέλης ἀχράντου ἐποχούμενος, πρεσβυτικαῖς χερσίν, εἰς σκιώδη Ναόν μετοικισάμενος, ὁ τῆς δόξης εἰσελήλυθεν ἥλιος» επικαλεῖται την Παναγία, λέγοντας: «λαβίς»¹³, «λαβίδα» πόρφυρος¹⁴, τονίζοντας παρακάτω: «Ὡς γὰρ θρόνῳ ἐν σοὶ ὁ Δεσπότης ἀνεπαύσατο, καὶ ὡς λαβίδι περιεσχέθη ὁ ἄστεκτος· καὶ οἴκῳ κεχώρηται ὁ μηδαμοῦ χωρητός»¹⁵. Αλλά και στην «Ὁμιλία» του «εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Παναγίας Θεοτόκου καὶ Ἄειπαρθένου Μαρίας· ὅτε ἀπὸ τῶν ἐπιγεῖων καὶ ἐπικήρων, ἐν ταῖς φαινοτάταις καὶ ἀκηράτοις λήξεσι τῶν οὐρανῶν μετέστη», ο Λεόντας τονίζει: «Χαῖρε, ἢ τὸν ἄστεκτον ἄνθρακα περισχοῦσα λαβίς, δι' οὗ τῆς ρυπαρᾶς ἀμαρτίας, ἐν τῇ χειλέων προσψαύσει ἐκκαθαιρόμεθα»¹⁶.

⁹ PG 97, 1069 A· πρβλ. Χριστοφόρος Κοντάκης, *Εἰς τὴν Θεοτόκον Συναγωγὴ Πατερικῶν Ὡδῶν, Προσηγοριῶν καὶ Επιθέτων*, σ. 256.

¹⁰ PG 97, 869D· πρβλ. Χριστοφόρος Κοντάκης, *Εἰς τὴν Θεοτόκον Συναγωγὴ Πατερικῶν Ὡδῶν, Προσηγοριῶν καὶ Επιθέτων*, σ. 256.

¹¹ PG 96, 1401C· πρβλ. Χριστοφόρος Κοντάκης, *Εἰς τὴν Θεοτόκον Συναγωγὴ Πατερικῶν Ὡδῶν, Προσηγοριῶν καὶ Επιθέτων*, σ. 316.

¹² PG 100, 1425B· πρβλ. Χριστοφόρος Κοντάκης, *Εἰς τὴν Θεοτόκον Συναγωγὴ Πατερικῶν Ὡδῶν, Προσηγοριῶν καὶ Επιθέτων*, σ. 363.

¹³ PG 107, 40C.

¹⁴ PG 107, 40D.

¹⁵ PG 107, 40D.

¹⁶ PG 107, 165A.

Ο Ιάκωβος Μοναχός (περί τον 11^ο αιώνα) στο έργο του «Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐκλεγείς ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν» ομιλεῖ για την Θεοτόκο λέγοντας: «ἡ λαβίς, ἡ τὸ καθαρτήριο καὶ φωτιστικόν κομίσασα ἄνθρακα»¹⁷. Ο ἴδιος στο έργο του «Εἰς τὴν γέννησιν τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου» ονομάζει την Παναγία «ἡ μυστικὴ λαβίς»¹⁸, ενώ στο Λόγο του «εἰς τὸ “Ἀναστάσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὄρεινὴν μετὰ σπουδῆς...” λέγει για την Θεοτόκο «τὴν σεραφικὴν λαβίδα»¹⁹.

Ο ἅγιος Νεόφυτος ο Ἐγκλειστος (12^{ος}-13^{ος} αἰώνας) αναφέρει την προεικόνιση τῆς Παναγίας ως λαβίδος, σύμφωνα με τὸ ὄραμα του Προφήτη Ησαΐα, δύο φορές στο έργο του «με ἀφορμὴ τους δύο του λόγους *Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν*. Η πρώτη βρίσκεται στη *Βίβλο τῶν Κατηχήσεων*: «Ἔκεν ὡς λαβίς κρατοῦσα τὸν παμφαέστατον ἄνθρακα, ἵνα ἐμπρήση προθέλυμον τῶν ἁμαρτιῶν τὴν ἄκανθαν καὶ φωτίση φιλάγγους ὡς φίλαγγος καὶ διὰ φιλάγγου τεχθεῖς»²⁰ και η δεύτερη ἀναφορά του ἁγίου ἀπαντάται στην *Ερμηνεία Κανόνων Δεσποτικῶν Εορτῶν*: «Πάλιν τοῦ γένους τῶν βροτῶν ἡ χαρὰ πρὸς ἡμᾶς ἐπεδήμησε φέρουσα ἐν ἀγκάλαις τὸν φέροντα δρακί τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, οἷα λαβίς θεία καὶ ἀκατάφλεκτος τὸν θεῖον ἄνθρακα φέρουσα»²¹.

Ο «σοφώτατος καὶ ἀγιώτατος» Γερμανός Β΄ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (13^{ος} αἰώνας) στο έργο του «Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν», χρησιμοποιοῖ για την Θεοτόκο τὴν προσηγορία «λαβίς»²².

¹⁷ PG 127, 644A· πρβλ. Χριστοφόρος Κοντάκης, *Εἰς τὴν Θεοτόκον Συναγωγὴ Πατερικῶν Ὡδῶν, Προσηγοριῶν καὶ Επιθέτων*, σ.454.

¹⁸ PG 127, 576C· πρβλ. Χριστοφόρος Κοντάκης, *Εἰς τὴν Θεοτόκον Συναγωγὴ Πατερικῶν Ὡδῶν, Προσηγοριῶν καὶ Επιθέτων*, σ.467.

¹⁹ PG 127, 677C· πρβλ. Χριστοφόρος Κοντάκης, *Εἰς τὴν Θεοτόκον Συναγωγὴ Πατερικῶν Ὡδῶν, Προσηγοριῶν καὶ Επιθέτων*, σ.467.

²⁰ Ἅγιος Νεόφυτος ο Ἐγκλειστος, *Βίβλος τῶν Κατηχήσεων*, Συγγράμματα, τόμ. Β΄, σ. 211· πρβλ. Δημήτριος Παπανεοφύτου, *Ἡ χρῆση τῶν Πατέρων στα ἔργα του ἁγίου Νεοφύτου του Ἐγκλειστοῦ*, σ. 63.

²¹ Ἅγιος Νεόφυτος ο Ἐγκλειστος, *Ερμηνεία Κανόνων Δεσποτικῶν Εορτῶν*, Συγγράμματα, τόμ. Ε΄, σ. 213· πρβλ. Δημήτριος Παπανεοφύτου, *Ἡ χρῆση τῶν Πατέρων στα ἔργα του ἁγίου Νεοφύτου του Ἐγκλειστοῦ*, σ. 63.

²² PG 140, 689C· πρβλ. Χριστοφόρος Κοντάκης, *Εἰς τὴν Θεοτόκον Συναγωγὴ Πατερικῶν Ὡδῶν, Προσηγοριῶν καὶ Επιθέτων*, σ. 520.

Ο Πρύτανης του Ησυχασμού, άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς (13-14^{ος} αιώνας), στην ομιλία του «Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Πανυπεράγνου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἄειπαρθένου Μαρίας», λέγει για την Παναγία «ἢ λαβίς [...] τὸ θεῖον πῦρ ἀπυρπολήτως συλλαβοῦσα»²³. Ἀλλά και στην ομιλία του με τίτλο «Εἰς τὴν Πάνσεπτον Κοίμησιν τῆς Πανυπεράγνου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἄειπαρθένου Μαρίας»²⁴, καθώς και στην «Εἰς τὴν πρὸς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων Εἴσοδον καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς θεοειδῆ βίον τῆς Πανυπεράγνου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἄειπαρθένου Μαρίας» αποκαλεῖ την Παναγία «λαβίς»²⁵.

Εἶναι εμφανές ἀπὸ τα παραπάνω ἡ συνάρτηση τῆς Θεοτοκίας με τὴ Θεία Ευχαριστία. Ὁ συμβολισμὸς με τὴν Ἁγία Λαβίδα ἔρχεται σε ἀντίθεση με τὴν ἀπαξίωση τοῦ τρόπου μετάδοσης τῆς Θείας Ευχαριστίας, ὡσάν να ἐπρόκειτο για μετάδοση φθαρτοῦ γεύματος και πόσης. «Ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος, λοιπόν», που «καλεῖται [...] και “λαβίδα μυστική” [...] συνέλαβε και κράτησε μέσα Τῆς, ὅπως το Ἅγιο Δισκοπότηρο, τὸν “ἄνθρακα Χριστό»²⁶. Ἐτσι και ὁ πιστὸς λαμβάνει τὸν Χριστὸ ἀπὸ τὸν ἱεροουργὸ και γίνεται Θεολήπτης.

²³ PG 151, 176D-177A· πρβλ. Ἀλέξανδρος Τσόρλος, Πρεσβύτερος, «Ὁ δογματικὸς χαρακτήρας τῶν ομιλιῶν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμά», Διπλωματικὴ Μεταπτυχιακὴ Ἐργασία, Τμῆμα Θεολογίας ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2014, σ. 53, <http://ikee.lib.auth.gr/record/134885/files/GRI-2014-12889.pdf>, ἀνάκτηση 11/6/2020: «Τὸ πρόσωπο τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου προφητεύτηκε αἰῶνες πρὶν να γεννηθεῖ. Γι’ αὐτὸ και στις ομιλίες τοῦ Παλαμά ὑπάρχει μια ἀναπτυγμένη παλαιοδιαθηκικὴ τυπολογία με θέμα τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου. Οἱ δύο πιο ἐνδεικτικὲς προεικονίσεις, που συναντοῦμε, εἶναι ἡ καιομένη και μὴ καταφλεγόμενη βάτος, που εἶδε ὁ θεόπτης Μωυσῆς και ἡ λαβίδα στο ὄραμα τοῦ προφήτη Ησαΐα, με τὴν ὁποία τὸ Σεραφεῖμ πήρε τὸν ἄνθρακα ἀπὸ τὸ θυσιαστήριο. Ἡ Παρθενομήτωρ, λοιπόν, εἶναι ἐκείνη ἡ βάτος και αὐτὴ ἡ λαβίδα, που συνέλαβε ἀπυρπολύτως τὸ θεῖο πῦρ, ὅπως εἶδαμε στο μυστήριό τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως».

²⁴ PG 151, 472AB· πρβλ. Ἀλέξανδρος Τσόρλος, Πρεσβύτερος, «Ὁ δογματικὸς χαρακτήρας τῶν ομιλιῶν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμά», σ. 53.

²⁵ https://www.hsir.org/Theology_el/3d7037EGP.pdf, § 36· πρβλ. Χριστοφόρος Κοντάκης, *Εἰς τὴν Θεοτόκον Συναγωγὴ Πατερικῶν Ὡδῶν, Προσηγοριῶν και Ἐπιθέτων*, σ. 558.

²⁶ Μαγδαληνὴ Κωτσαλίδη-Αθανασάκη, «Ἡ “λαβίς ἡ μυστικὴ”», 18/5/2020, <https://enromiosini.gr/arthrografia/%CE%B7-%CE%BB%CE%B1%CE%B2%CE%AF%CF%82-%CE%B7-%CE%BC%CF%85%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE/>, ἀνάκτηση 4/6/2020.

3. Αγία Λαβίδα ή κουταλάκια του εμπορίου;

«Όταν ο Μητροπολίτης Χίου Παντελεήμων Φωστίνης (+1962)» υπηρετούσε ως «ιεροκήρυκας Αττικής, πήγε» κάποια μέρα «να λειτουργήσει στο φθισιατρείο της "Σωτηρίας".

Εκεί του έφεραν οι νοσοκόμοι μια μεγάλη πιατέλα με πολλά κουταλάκια.

-Τι τα φέρατε αυτά; τους ρώτησε.

-Μας είπαν οι γιατροί να κοινωνήσετε με αυτά τους ασθενείς, αρχίζοντας από τους πιο ελαφρά και προχωρώντας στους πιο βαριά.

-Δεν χρειάζονται αυτά, απάντησε με πίστη ο ιερέας. Έχω την Αγία Λαβίδα.

Πραγματικά, στη Θεία Λειτουργία κοινωνήσε κανονικά τους ασθενείς και ύστερα πλησίασε την Ωραία Πύλη για να καταλύσει. Το έκανε αυτό για να τον βλέπουν όλοι, και να μάθουν οι γιατροί ότι η Θεία Κοινωνία είναι φωτιά που καίει τα πάντα»²⁷.

4. Θεολογική ερμηνευτική των ιστορικών δεδομένων περί της Αγίας Λαβίδος.

Ο Γιώργος Ζαραβέλας αναφέρει: «Ο όρος λαβίς είναι παλαιότατα γνωστός στη λειτουργική παράδοση της Εκκλησίας. Η αρχική σημασία του δεν περιγράφει το σύγχρονο λειτουργικό σκεύος, αλλά χαρακτηρίζει μεταφορικά τον λειτουργό, ο οποίος λαμβάνει με τα χέρια του τα Τίμια Δώρα, τα καθαγιάζει με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος και τα προτείνει στους πιστούς προς μετάληψη». Την προσέγγιση «αυτή υιοθετεί και ο Γερμανός Κωνσταντινουπόλεως (Η΄αι.) στο έργο του «Ιστορία Εκκλησιαστική και Μυστική Θεωρία», όταν αναφέρεται στο συγκεκριμένο όρο. Η χρήση του όρου “λαβίδα”, επομένως, έως και τουλάχιστον τον Η΄ αι», σύμφωνα πάντα με τον Ζαραβέλα, «δεν αποδίδεται στο υλικό,

²⁷ Ανώνυμος, «Τα κουταλάκια και η λαβίδα», <http://users.otenet.gr/~abprieist/koutalakia.htm>, ανάκτηση 4/6/2020.

λειτουργικό σκεύος, αλλά στα ιερατικά δάκτυλα και χέρια, τα οποία φέρουν τα Τίμια Δώρα»²⁸.

Φαίνεται, πάντως, ότι η χρονική απαρχή χρησιμοποίησης του κοχλιαρίου, ως Αγίας Λαβίδος, συμβαίνει ήδη από τον καιρό του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, τον 4^ο-5^ο αιώνα, όταν ο Χρυσορρήμων καλεί τούς πιστούς για τη Μετάληψη (χωρίς αναφορά “ταῖς χερσίν”), τονίζοντας: «Μὴ ὄτι ἄρτος ἐστὶν ἴδης, μὴδ’ ὄτι οἶνος ἐστὶ νομίσης· οὐ γὰρ ὡς αἱ λοιπαὶ βρώσεις εἰς ἀφεδρῶνα χωρεῖ· ἄπαγε! Μὴ τοῦτο νόει· ἀλλὰ ὥσπερ κηρὸς πυρὶ προσομιλήσας οὐδὲν ἀπουσιάζει, οὐδὲν περισσεύει· οὕτω καὶ ὧδε νόμιζε συναναλίσκεσαι τὰ μυστήρια τῆ τοῦ σώματος οὐσία. Διὸ καὶ προσερχόμενοι, μὴ ὡς ἐξ ἀνθρώπου νομίσητε μεταλαμβάνειν τοῦ θεοῦ σώματος, ἀλλ’ ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν Σεραφίμ τῆ λαβίδι τοῦ πυρός, ἦνπερ Ἡσαΐας εἶδε, τοῦ θεοῦ σώματος μεταλαμβάνειν νομίζετε, καὶ ὡς τῆς θείας καὶ ἀχράντου πλευρᾶς ἐφαπτόμενοι τοῖς χεῖλεσιν, οὕτω τοῦ σωτηρίου αἵματος μεταλάβωμεν»²⁹.

Ανεξάρτητα, όμως, από τον τρόπο μετάδοσης του ἄρτου («καιόμενου άνθρακα») από την πρακτική άποψη, η Μετάληψη σχετίζεται με τη μία και μοναδική Λαβίδα, που φανερώνει την Παναγία, την Αειπάρθενο Μαρία. Εξάλλου, η Θεοτόκος οδηγεί στη σωτηρία, ενώ η σκέψη περί ατομικών κουταλιών κατά τη μετάδοση της Ευχαριστίας ταυτίζεται απόλυτα με τη φθορά και το θάνατο. Άλλωστε και μόνο ο λόγος περί ατομικότητας (διά των ιδιαίτερων κουταλιών) διαστρέφει πλήρως την έννοια της Θείας Κοινωνίας.

Διαβάζουμε σχετικά, με την Αγία Λαβίδα και αυτό που ειπώθηκε: «Η λαβίδα είναι ένα ατελές υλικό αντικείμενο. Δεν μετέχει της αφθαρσίας του αναστημένου και θεωθέντος Σώματος του Χριστού, το Οποίο είναι πράγματι παρόν σε μας με τα ευχαριστιακά Δώρα. Από μόνη της η λαβίδα είναι ένα απλό κοχλιάριο, κουτάλι, ένα

²⁸ Γεώργιος Ζαραβέλας, «Τελετουργικά θέματα (μγ΄). Η εισαγωγή και η χρήση της λαβίδας στη Θεία Κοινωνία», 14/2/2017, http://naxioimelistes.blogspot.com/2017/02/blog-post_14.html, ανάκτηση 7/6/2020.

²⁹ Ιωάννης Χρυσόστομος, *Λόγος Περί Μετανοίας* θ΄, PG 49, 345· πρβλ. Νικόδημος Σκρέπτας, Αρχιμανδρίτης, *Η Θεία Ευχαριστία και τα Προνόμια της Κυριακής κατά τη διδασκαλία των Κολλυβάδων*, Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 76.

σκεύος. Η αξία της απορρέει από τη χρήση της, διότι είναι το μέσο, με το οποίο προσφέρεται το Αίμα και το Σώμα του Χριστού στον λαό. Πριν πολλά χρόνια αντικατέστησε ένα παλαιότερο τρόπο μεταλήψεως. Η χρήση της λαβίδας για να κοινωνεί ο λαός ήταν τότε καινοτομία»³⁰.

Απαντώντας στα ανωτέρω, θέλουμε να τονίσουμε ότι η «αξία της» Λαβίδος «δεν απορρέει από τη χρήση της». Δεν είναι χρηστικό εργαλείο, αλλά χαρισματικό. Συμβολίζει έμπρακτα τη «Λαβίδα», δηλαδή η Παναγία, που επελέγη από τον Θεό, και δι' αυτής οι πιστοί αξιώνονται της Μετάληψης των Αχράντων Μυστηρίων. Οπότε σε καμία περίπτωση «η Λαβίδα» δεν αποτελεί «ένα απλό κοχλιάριο, κουτάλι» ή «σκεύος», αλλά τη «γέφυρα» τη «μετάγουσα τούς έκ γης πρὸς οὐρανόν»³¹, τη Θεοτόκο.

Επιλεγόμενα

Καταλήγουμε, λοιπόν, στο συμπέρασμα ότι όποιος διαχωρίζει τη Θεοτοκία από την Παρθενία, λέγοντας ότι ο Χριστός θα μπορούσε να γεννηθεί και από έγγαμη γυναίκα³², είναι επόμενο, να πιστεύει και στην εισαγωγή ατομικών κουταλιών για τη Μετάληψη³³. Πράγματι, η Αγία Λαβίδα συμβολίζει την Αειπάρθενο Παναγία, ενώ ο Χριστομηδενισμός πρεσβεύει τη φθαρτότητα του Χριστού³⁴. Η πολεμική, δηλαδή, εναντίον της Θεοτόκας Αειπαρθενίας ταυτίζεται απόλυτα με την αλλότρια του Ορθοδόξου δόγματος θέση περί αλλαγής του τρόπου Μεταλήψεως, χωρίς να υφίσταται ουδεμία πρακτική ανάγκη περί τούτου, παρά μόνο απιστία.

³⁰ Αλκιβιάδης Καλύβας, «Σχόλια για τη χρήση της λαβίδας», 28/5/2020, <https://orthodoxia.info/news/%cf%83%cf%87%cf%8c%ce%bb%ce%b9%ce%b1-%ce%b3%ce%b9%ce%b1-%cf%84%ce%b7-%cf%87%cf%81%ce%ae%cf%83%ce%b7-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%bb%ce%b1%ce%b2%ce%af%ce%b4%ce%b1%cf%82/>, ανάκτηση 8/6/2020.

³¹ Α' Στάση Ακολουθίας Χαιρετισμών, <http://glt.goarch.org/texts/Oro/Staseis.html>, ανάκτηση 8/6/2020.

³² Χρυσόστομος Σταμούλης, *Έρως και Θάνατος*, Ακρίτας, Αθήνα 2009, σ. 373-375· πρβλ. για μία εμπειριστατωμένη κριτική σε μηδενιστικές θέσεις του ανωτέρω βιβλίου: Ιωάννης Κουρεμπελές, *Ηδονοδοξία, Κριτική στη μεταπατερική θεώρηση της Παρθενίας της Θεοτόκου*, Αλτιντζής, Θεσσαλονίκη 2019, σ. 63.

³³ Χρυσόστομος Σταμούλης, «Η Θεία Κοινωνία δεν είναι μαγκιά», 11/3/2020, <https://www.iefimerida.gr/ellada/theia-koinonia-koronoios-hrysostomos-stamoylis>, ανάκτηση 20/3/2020.

³⁴ Ιωάννης Κουρεμπελές, *Ηδονοδοξία*, σ. 268-269.

Η χρήση πολλαπλών κουταλιών θα συνέβαινε στην περίπτωση που ο Χριστός, δεν ήταν Θεός, δηλαδή Σωτήρας, αλλά κοινός άνθρωπος και ως εκ τούτου είχε γεννηθεί μέσα από το νόμο της φθοράς, δηλαδή από έγγαμη γυναίκα³⁵. Η φθορά φέρει την πτώση, δηλαδή το προπατορικό αμάρτημα, ενώ η Παρθενία τη μοναδικότητα, δηλαδή τη σωτηρία. Για αυτό η Αγία Λαβίδα είναι μία και μοναδική από την πρώτη Εκκλησία μέχρι σήμερα, είτε η μετάδοση των Αχράντων Μυστηρίων συνέβαινε αρχικά από τα ίδια τα χέρια του λειτουργού ιερέως είτε κατόπιν διά του κοχλιαρίου. Η αλλαγή, άλλωστε, έγινε για λόγους καθαρά ποιμαντικούς-πρακτικούς και ουδέποτε απέβλεψε στην «προστασία της υγείας» εξαιτίας του τρόπου Μετάληψης του Αφθάρτου Σώματος και Αίματος του Χριστού³⁶. Το ζήτημα, όμως, υποστήριξης της διαίρεσης, που δυστυχώς εκφράζεται στις μέρες μας, φανερώνει τη διάσταση των οπαδών της από το Ορθόδοξο δόγμα και ήθος, την εναντίωσή τους, δηλαδή, στη Θεοτόκεια Αειπαρθενία.

Κλείνοντας, παραθέτουμε τους ακόλουθους διασκευασμένους-μεταφρασμένους στίχους από την υμνολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, απολύτως σχετικούς με τα λεγόμενα μας, για τη Μητέρα του Θεού: «Όπως το πυρωμένο κάρβουνο στη φωτιά, που δεν μπορείς να τ' αδράξεις γιατί καίγεται, έτσι θα 'ταν και για μας ο Χριστός...αν δεν ήσουν εσύ Μαριάμ· ότι σε προόρισε ο Θεός να γίνεις το μυστικό εργαλείο των θνητών, για να πιάσουν τη φωτιά και να την βάλουν μέσα τους, Όπως έγινε και μ' εσένα, που η ζυφορός φωτιά ήρθε και κλείστηκε μέσα σου...»³⁷.

Αναστάσιος Ομ. Πολυχρονιάδης

Δρ. Θεολογίας ΑΠΘ

³⁵ Ιωάννης Κουρεμπελής, *Ηδονοδοξία*, σ. 56-57.

³⁶ Κώστας Νούσης, «Η σύγχρονη αίρεση της θεοκοινωνιοφοβίας», 25/5/2020, <https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/37245-i-sugxroni-airesi-tis-theokoinoniofobias>, ανάκτηση 7/6/2020.

³⁷ Θεόφιλος Πουταχίδης, *Φκειάνω μίαν σημαία*, Ινφογνώμων, Αθήνα 2018, σ. 76.